

RECHNITZER JÁNOS – SMAHÓ MELINDA
A HUMÁN ERŐFORRÁSOK SAJÁTOSSÁGAI AZ ÁTMENETBEN

KTI Könyvek
5.

Sorozatszerkesztő
Fazekas Károly

Rechnitzer János – Smahó Melinda

A HUMÁN ERŐFORRÁSOK
REGIONÁLIS SAJÁTÓSÁGAI
AZ ÁTMENETBEN

MTA Közgazdaságtudományi Intézet
Budapest, 2005

A kiadó címe:
MTA Közgazdaságtudományi Intézet
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
A kiadvány megrendelhető:
Nyíri Judittól, a kiadó címén
e-mail: nyiri@econ.core.hu
telefon: (06-1) 309-2651
telefax: (06-1) 309-2650

Készült *A tudás alapú társadalom és munkaerőpiac Magyarországon a XXI. században* című Nemzeti Kutatás-fejlesztési Program keretében az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, valamint a Közösen a Jövő Munkahelyeiért Közalapítvány támogatásával.

Copyright © MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2005

ISBN 963 9588 36 9
ISSN 1786-5476

Felelős kiadó: Fazekas Károly
Olvasószerkesztő: Patkós Anna
Nyomdai előkészítés: Szalai Éva
Készült az ERFO Nyomdában
Felelős vezető: Horváth László

Tartalom

Bevezetés	9
1. A humán erőforrások és a regionális fejlődés	11
2. Emberi tényezők	16
A népesség iskolázottsága	19
A képzettség területi szerkezete	22
Idegen nyelvek ismerete	28
Az emberi fejlettség indexe	29
3. Az életminőség	35
Civil társadalom	35
A regionális és lokális identitás	39
4. A tudás és ismeretközlés hálózata	41
Az alsó- és középfokú intézmények	41
A felsőoktatás hálózata és a tudásközvetítők	46
A kutatás-fejlesztés területi különbségei és sajátosságai	52
<i>Területi szerkezet változása</i>	54
<i>Az átmenet sajátosságai</i>	59
5. Településhálózat	64
Az innovatív környezet és változása a kilencvenes években	64
Egy új ismeret és technológia terjedése	69
A tudásbázisok az ezredfordulón a városhálózatban	72
6. Irányok és tanulságok	78
Irodalom	81

Ábrajegyzék

1. ábra. A regionális versenyképesség különböző megközelítése	13
2. ábra. A humán erőforrásokat befolyásoló területi tényezők	14
3. ábra. A lakosság számának változása 2000 és 2010 között	17
4. ábra. A munkaerőforrás (15–19 éves népesség) változása a megyékben 2000–2010 között	17
5. ábra. Az ezer lakosra jutó állandó belföldi vándorlási különbözet megyénként, 2001	18
6. ábra. A hétéves és idősebb népesség által elvégzett átlagos osztályszám megyénként, 1990, 2001	20
7. ábra. A hétéves és idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása, 1990	23
8. ábra. A hétéves és idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása, 2001	23
9. ábra. Az ezer lakosra jutó főiskolai, egyetemi végzettséggel rendelkezők területi különbségei, 2001	27
10. ábra. Az ezer lakosra jutó szellemi foglalkozásúak területi különbségei, 2001	27
11. ábra. A népesség nyelvismerete, 2001	29
12. ábra. A HDI-értékek változása 1990 és 1996–1997 között	32
13. ábra. A HDI és részindexei 2001	34
14. ábra. Az ezer főre jutó nonprofit szervezetek száma megyénként, 1993	37
15. ábra. Az ezer főre jutó nonprofit szervezetek száma megyénként, 2000	37
16. ábra. A lakosság egy főre jutó hozzájárulása (pénzbeli adomány) a nonprofit szervezetek bevételehez megyék szerint 1997-ben	38
17. ábra. Az ezer állandó lakosra jutó általános iskolai tanulók száma, 2001	44
18. ábra. Az ezer állandó lakosra jutó nappali tagozatos középiskolai tanulók száma, 2001	44
19. ábra. A városok középfokú oktatásának szerepe a vidék ellátásában, 2000	45
20. ábra. Az ezer lakosra jutó felsőoktatási hallgatók a megyékben, 1990, 1996, 2001	48
21. ábra. A felsőoktatási intézmények területi elhelyezkedése 2002-ben	48
22. ábra. A teljes munkaidőben foglalkoztatott oktatók száma a megyék felsőoktatási intézményeiben 1990, 2001	49
23. ábra. Az MTA köztestületi tagjainak megoszlása tudományos osztályok szerint az egyes területi bizottságok illetékességi területén 2002-ben	51
24. ábra. Területi fejlettség és a K+F-szint, 1995, 2001	56
25. ábra. A Magyar Szabadalmi Hivatalhoz benyújtott szabadalmi bejelentések száma megyénként, 1992, 1997, 2002	59
26. ábra. A városhálózat tagozódása, 1990	65
27. ábra. A városhálózat tagozódása, 1997	65
28. ábra. A magyar városok lehetséges csoportjai az infokommunikációs szektor alapján	70
29. ábra. A városhálózat tagozódása a tudásbázisok alapján (a magas megújulóképeségű városok)	74
30. ábra. A városhálózat tagozódása a tudásbázisok alapján (a kedvezőtlen megújuló képeségű városok)	75

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat. Magyarország régióinak sorrendje a népesség által elvégzett átlagos osztályszám szerint, 1990, 2001	21
2. táblázat. A megyei szintű humán fejlettségi indexek (HDI) alakulása 1990–2001 között	31
3. táblázat. A HDI értékének változása 1996–2001 között	33
4. táblázat. Az identitás indexei Magyarországon 1992–1996	40
5. táblázat. Az alapfokú oktatás intézményei és néhány mutatója (1990, 2001)	42
6. táblázat. A felsőoktatásba felvettek és a negyedik évfolyamos hallgatók átlagos aránya megyénként, 1991–1998, 1994–1998	46
7. táblázat. Az MTA köztestületi tagjainak területi illetősége, 2000	50
8. táblázat. A kutatás-fejlesztés feltételeinek jellemzői	52
9. táblázat. A kutatás-fejlesztésben foglalkoztatottak	53
10. táblázat. A K+F-potenciál rangsora, 1995, 2001	55
11. táblázat. Területi fejlettség és a K+F-szint, 1995, 2001	57
12. táblázat. A K+F-potenciál és gazdasági fejlettség típusai	58
13. táblázat. A KMÜFA forrásaiból a felsőoktatásnak kifizetett összegek 1996–2000 között tervezési-statisztikai régiók szerint	61